

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 17 maj 2006
Utskriftsvänlig pdf-fil

Publiceringen av de danska idrottspedagogerna årsbok är en med stor spänning emotsedd händelse. Årsboken 2003 fick **en lysande recension** i dessa spalter. I december 2005 kom *Idrætspædagogisk Årbog 2004/05*, nu liksom förra gången redigerad av Kurt Lüders och Niels Vogensen vid Institut for Idræt og Biomekanik, SDU, och nu liksom förra gången recenseras den för idrottsforum.orgs räkning av Suzanne Lundvall. Temat detta år är hälsoaspekten på idrott och fysisk aktivitet, och de olika bidragsgivarna närmar sig ämnet från olika håll. Slutresultatet blir en spännande och okonventionell idrottspedagogiskt orienterad penetration av problemkomplexet idrott och hälsa som utmanar tanken, uppmanar oss att tänka själva och ifrågasätter det till synes självklara.

Skall idrott vara hälsa?

Suzanne Lundvall

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

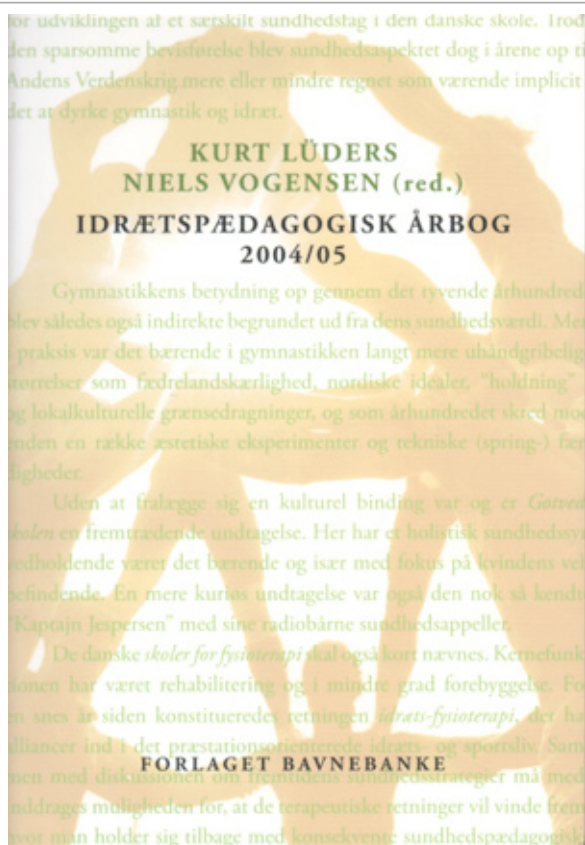
Kurt Lüders & Niels Vogensen (red)
Idrætspædagogisk Årbog 2004/05
229 sidor, hft.
Slagelse: Forlaget Bavnebanke 2005
ISBN 87-88986-45-4

Finns det gränser för idrott? Vad sker i spänningsfältet mellan hälsa och fysisk aktivitet? Är hälsa en biologisk eller socio-kulturell konstruktion? Vad händer när hälsa blir lika med en projektkultur? Är inte talet om det livslånga lärandet ett sätt att omyndigförklara individen? Och varför rör dom sig inte? Hur tänker egentligen elever om idrotten och fysisk aktivitet?

Återigen en dansk *Idrætspædagogisk årbog* med ett innehåll som utmanar tanken, uppmanar oss att tänka själva och ifrågasätter det till synes självklara. Årets nummer behandlar hur och vilka forskningsresultat som slår igenom i hälsopolitiska programförklaringar och vilka konsekvenser detta får i spänningsfältet mellan idrott/hälsa på organisations-, institutions och föreningsnivå och i pedagogiska praktiker. I detta tvärvetenskapliga temanummer bidrar idrottsforskare och lärare från universiteten i Århus, Köpenhamn och Odense (Syddansk universitet).

För den som aldrig mött *Idrætspædagogisk årbog* tidigare är det värdefullt att förstå att utgångspunkten för skriften är att förmedla praktisk-pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbeten, där syftet är att generera idrottspedagogiska reflektioner. Värdet av dessa reflektioner är att de underlättar brobyggandet mellan idrottens olika praxisformer och dess mångfald av teoretiska positioner. Och med denna utgångspunkt ger sig detta temanummers författare i kast med att skriva om egna och andras forskningsresultat och lyfta fram konsekvensanalyser, och de tar sig (i vissa fall) friheten att förmedla sina alldeles personliga reflektioner kring hälsa, politik och livsstil.

Varför har hälsa hamnat på idrottens agenda? Och varför finns det anledning för en idrottspedagogisk årsbok att

befatta sig just med hälsa? Redaktörerna Lüders och Vogensen konstaterar att just hälsobegreppet fungerar som ett paraplybegrepp under vilket man kan strukturera och kategorisera de annars så ohanterliga begreppen idrott och fysisk aktivitet. Nyttoeffekter kan fastläggas och diskuteras, intentioner och intensiteter klarläggas – och undersökningar kan genomföras på såväl utövar- som på epidemiologisk nivå. Detta rationella förhållningssätt till fysiskt utövande har gjort hälsa till en reell maktfaktor, en diskursiv kraft i berättelserna om och i förvaltningen av den ”aktiva kroppen”.

Men hälsa är också ett begrepp som är flytande, och som ges varierande innebörd och definitioner – möjliga att använda i olika sammanhang och på olika sätt. Verner Møller skriver i sitt kapitel ”Det konkurrensedygta menneske – et essay om tidens pædagogik og idræt”: ”Hälsa har lika många betydelser, som det finns drömmar om ett gott liv.”

Vilka kvaliteter riskerar idrotten att tappa om fysisk aktivitet primärt blir intressant utifrån instrumentella hälsodimensioner? Hur ska idrotten förhålla sig till ”fysisk aktivitet på recept”, ”fitness”, ”aktiv livsstil” etc? Och på vilken värdegrund eller med vilka värderationaliteter vilar de initiativ till hälsokampanjer och interventioner som genomförs?

Läsaren rekommenderas att noggrant studera presentationen av de olika artiklarna för att hitta sitt eget intresseområde. Är ditt intresse som läsare kopplat till relationen kropp, hälsa, idrott finns flera artiklar att ägna sig åt. Olav Ballisagers artikel ”Skal idræt vara sundt?” tar tag i frågeställningen: När är man hälsosam? Syns det? Känns det? Är man hälsosam om man blir gammal? Han berör det komplexa i att hälsa bestäms genom ett filter av moral och estetik. Vad händer med idrottens intentioner när hälsobegreppet förs in i styrdokument och kursplaner i skolan och i universitetens idrottsstudier? Genom att intervjua två företrädare för idrottsutbildningar på universitetsnivå utmanar han deras sätt att resonera kring idrott och hälsa. Behövs egentligen två separata ämnen?

Två artiklar vänder sig särskilt mot skolan och skolans arbete med att främja fysisk aktivitet, dels Jan Toftegaard Nielsens redovisning av interventionsstudien Modelprojekt Børn og unge i bevægelse på Fyn, dels Just Bech Justesens & Mads Mathias Kyeds artikel om idrottslärares och gymnasieelevers inställning till idrottsämnetts möjligheter att stimulera till fysisk aktivitet i och utanför skolan. Interventionsstudien pekar bl.a. på problematiken med den kortsiktiga projektkulturen som dominerar hälsoarbetet i samhället. Vad händer sedan? De framhåller också de undersökta barnens (6-10 år) behov av att både att få ”slappa” och vara aktiva. I Bech Justesens & Kyeds undersökning visar det sig att lärarnas och elevernas inställning till hur mycket ämnet i sig påverkar eleverna skiljer sig väsentligen åt; lärarna menar att ämnet motiverar och stimulerar, vilket endast en liten del av eleverna håller med om (25%). Man konstaterar också att gymnasieåldern är en period när det sker kraftiga omsvängningar i aktivitetsvanorna hos tonåringarna, vilket syns i det faktum att ca hälften av eleverna börjar med en ny aktivitet just under gymnasieåren. Vad som påverkar dem till detta är en komplex fråga. Forskarna framhåller dock att man mycket väl kan tänka sig att idrottsämnet ändå kan påverka eleverna, även om hälften av dem säger att så inte är fallet. Ett annat tankvärt resultat i undersökningen är att även 40% av de inaktiva eleverna säger sig vilja ha en timme idrott till i veckan. Enligt författarna pekar detta på att ämnets tidsfaktor har betydelse för när och hur mycket eleverna rör sig och ges möjlighet till att röra sig.

Är läsarintresset riktat mot hur personliga och miljömässiga faktorer verkar som determinanter är Thomas Skovgaards kapitel ”Fysisk aktivitet som sundhedsadfærd” en god start. Han ger en genomgång av bestämningsfaktorer för fysisk aktivitet och hur dessa samspelar. Skovgaard ritar upp en ”generisk” modell för interventionsarbete i förhållande till hälsoarbete där de personliga, sociala och strukturella determinanterna ställs i relation till interventionen. Skovgaard menar att en ideal interventionssituation är när målgruppen får uppmärksamhet, ges incitament och ges kapacitet. Det handlar om att ta sig an den relativt stora gruppen av inaktiva som inte ser sig som den ”sportiga typen”. Skovgaard talar ingående om de strukturella determinanternas påverkan, dvs. den fysiska miljös påverkan på människor och dess relation till strategi- och interventionsarbete. Även om en dansk senior cyklar mer än 100 gånger så ofta som en motsvarande amerikan håller något på att hända även i det gröna ”cykland” Danmark.

Vill man sedan gå vidare i läsningen om strukturella determinanter och det gröna rummets betydelse för människors vilja till fysisk aktivitet rekommenderas Karsten B. Hansens & Thomas B. Randrup's genomgång. Författarna diskuterar vikten av att strategiskt planera för närområden som lockar till utevistelser under längre perioder (tidsfaktorn är en inte oviktig variabel när hälsoeffekter ska mätas). Ett strategiskt grepp är att vidga vårt sätt att tala om fysisk aktivitet i relation till den fysiska miljön; i framtiden handlar det om att kopplat ihop miljö, aktivitet, upplevelse, dvs. låta natur, motion och hälsa bilda en begriplig och upplevd helhet.

Kanske kan RF-representanter ha glädje av att ta del av en genomförd studie av Dansk Gymnastik- och Idrottsförbund (DGI) där förbundets tydliga inlemmande av hälsobegreppet som en viktig del av sin verksamhet problematiseras av Tina Kryger.

Som sagt, hälsobegreppet som påtaglig och styrande tankefigur i vårt senmoderna samhälle bejakas och ifrågasätts, inte bara från den ibland ensidiga hotbilden om allt fler överviktiga människor. Återigen är det med glädje jag tar del av danskarnas fria och ibland egensinniga sätt att angripa och ifrågasätta institutioner och samhällsföreteelser. Olikheten kommer till uttryck – och detta känns utvecklande.

© **Suzanne Lundvall 2006**

 Köp boken från Saxo.dk

 Kjøp boken fra Saxo.dk

 Køb bogen fra Saxo.dk